

ÕPILASTE JUHENDAMISE JA HARIDUSLIKE ERIVAJADUSTEGA ÕPILASTE ÕPPEKORRALDUSE PÕHIMÕTTED

9.1. Hariduslike erivajadustega õpilased

9.1.1. Hariduslike erivajadustega on õpilane, kelle eriline andekus, õpiraskused, terviserike, puue, käitumis- ja tundeeluhäired, pikemaajaline õppest eemal viibimine või kooli õppekeele ebapiisav valdamine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi õppe sisus, õppeprotsessis, õpikeskkonnas (õppevahendid, õpperuumid, suhtluskeel, sealhulgas viipekeel või muud alternatiivsed kommunikatsioonid, tugipersonal, spetsiaalse ettevalmistusega pedagoogid või muu selline) või taotletavates õpitulemustes.

9.1.2. Eestis vähem kui kolm aastat elanud õpilase puhul võib õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul vanema taotlusel loobuda B-võõrkeele õppest.

9.1.3. Hariduslike erivajadustega õpilaste õppe toetamiseks võib kasutada valikainetele mõeldud tunniressurssi.

9.1.4. Sõltuvalt õpilase hariduslikust erivajadusest võib kool teha talle muudatusi või kohandusi õppeajas, õppe sisus, õppeprotsessis, õpikeskkonnas ja taotletavates õpitulemustes. Nende muudatuste tegemisse kaasatakse õpilase vanem. Kui muudatuste või kohandustega kaasneb nädalakoormuse või õppe intensiivsuse oluline kasv või kahanemine võrreldes riikliku või kooli õppekavaga, tuleb muudatuste rakendamiseks koostada individuaalne õppekava.

9.1.5. Kui individuaalse õppekavaga ettenähtud muudatused ja kohandused ei võimalda riiklikus õppekavas sätestatud õpitulemusi saavutada, on lihtsustatud õppekava rakendamine lubatud üksnes nõustamiskomisjoni soovitusel.

9.2. Õpiabisüsteemi etapid õpiraskustega õpilaste abistamisel ja juhendamisel

Õpilased on oma psüühikalt ja vaimsetelt võimetelt erinevad. Ühe osa õpilastest moodustavad hariduslike erivajadustega õpilased – need, kelle eriline andekus, õpi- või käitumiseraskused, tervisehäired, puuded või pikemat aega õpikeskkonnast eemal viibimine põhjustab erilisi raskusi töötada koos klassikaaslastega vastavale klassile koostatud õpetaja töökava alusel.

Hindamine teistega võrdsetel alustel ei motiveeri õpilast, pigem madaldab tema enesehinnangut ning võib teatud piirist alates olla koolist väljalangevuse põhjuseks.

Eelnimetatud õpilastele on otstarbekas koostada individuaalne õppekava. Selle koostamine on reguleeritud haridus- ja teadusministri 8. detsembri 2004. a. määrusega nr. 61. Nimetatud määrus sätestab, et individuaalse õppekava alusel õppiva lapse tulemuste hindamise kord peab saama fikseeritud individuaalse õppekava rakendamise otsuses, st kas õpilast hinnatakse klassikaaslastega samadel alustel või rakendatakse teatavaid erisusi. Samas märgib haridus ja teadusministri 10. augusti 2005.a. määrus nr. 24 Õpilaste hindamise, järgmise klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord, et kui õpilasele on koostatud individuaalne õppekava, arvestatakse hindamisel individuaalses õppekavas sätestatud erisusi. See on ka praktiliselt kogu juhised õpetajale, kuidas hinnata individuaalse õppekava alusel õppivaid õpilasi. Erisusi pole selles määruses nimetatud, küll võib nendeks lugeda **tekstide ja töökorralduste jõukohastamist, õppematerjali omandamiseks ja iseseisvaks tööks vajalike toetavate näitlike vahendite valikut, pedagoogi juhendava rolli osatähtsust.**

Mõned võimalused individuaalse õppekava alusel töötavate õpilaste hindamiseks:

1. IÕK erinevad rakendused. Oluline on laps (andekas, õpi- ja/või käitumisprobleemidega, koolikohustust mittetäitev õpilane jne), kes vajab võimetekohast õpetamist.

2. IÕK koostamise õppekavast tulenevad erinevad hindamise alused:

- lihtsustatud või toimetulekukooli riiklik õppekava: Tuleb teada õpilase puudest tingitud vaimset potentsiaali ning sellega seonduvalt õppekavas sätestatud materjali mahtu ja eeldatavaid õpitulemusi. Õpilaste hindamise või hinnangute andmise põhimõtted on fikseeritud vastavates õppekavades
- põhikooli- ja gümnaasiumi riiklik õppekavast lähtumise juhud: nõustamiskomisjon on õpilasele soovitanud õppimist tasandusklassi tingimustes, koolis aga ei ole tasandusklassi, õpilane õpib tavaklassis;
- põhikooli- ja gümnaasiumi riiklik õppekava; õpilasele on pikema aja jooksul rakendatud kooli tugisüsteemi võimalusi (erinevad õpiabivõimalused), kuid õpitulemused ei vasta klassi õppekavas fikseeritule; õpilasel on käitumishälbed, õpilasel esinevad psüühikahälbed jne Individuaalse õppekava alusel hindamine peaks lähtuma põhimõttest, et **motiveeritud ja sihikindla õppimise tulemusel on õpilasel võimalik saada hindeid „rahuldavast” „väga heani”**, ainult sel viisil saab individuaalse õppekava alusel õppimine/õpetamine motiveerida last ning suunata tema arengut.

Püsivate õpiraskuste puhul on raske eraldi käsitleda õpilasele rakendatud erisusi õppekorralduses ja hindamist. Kindlasti on vajalik õppematerjali jõukohastamine õppekavas lubatud miinimumi piires ning sobivate õpetamise meetodite ja abistavate võtete kasutamine õppeülesannete täitmisel. Kui arst ja/või nõustamiskomisjon on konstateerinud hariduslikku erivajadust, on kool kohustatud koheselt rakendama õpilasele vajalikke tugisüsteeme.

Juhul, kui rakendatud tugisüsteemide toel ei suuda laps saavutada õppekava miinimumtasest ning eeldatavalt ei ole võimeline sooritama lõpueksamitöid hindele „3” alates 50% punktide arvust, tuleb koostada individuaalne õppekava. Individuaalses õppekavas peaksid olema kirjeldatud õpilase eeloscused, arendatavad oskused, õpitulemused, milleni tahetakse jõuda ning välja toodud ka meetodid ja võtted, mille abil need saavutatakse ja kindlasti ka see, kuidas saavutusi hinnatakse. Individuaalse õppekava põhine hindamine peaks võimaldama hinnata õpilast kõikide tööde puhul miinimumtaseme alandamisega 35%le. Kui õpilane vastava tasemeni individuaalse õppekava alusel ei jõua, on vajalik õpilase võimekuse täiendav uuring ning võimalik, et õpilasele rakendatakse selles õppeaines hoopis lihtsustatud õppekava alusel koostatud individuaalset õppekava. Antud juhul sooritab õpilane põhikooli lõpetamisel selles aines ühtlustatud lõpueksamite asemel koolieksami.

Individuaalse õppekava järgi õppivale õpilasele võib teadmiste kontrollimisel soovitatavalt teha järgmisi mõõndusi:

- antakse rohkem aega ja kindlustatakse sobiv, rahulik keskkond vastamiseks, vajadusel individuaalne vastamine õpetaja juhendamisel,
- lubatakse õpilasel täita ülesandeid alternatiivsel viisil (nt testid valikvastustega),
- lubatakse kasutada abimaterjale (skeemid, algoritmid, reeglite või näidiste kogumikud, teatmikud jmt),
- lihtsustatakse ülesannete juhiseid või küsimusi, jõukohastatakse õppetekste,
- kasutatakse nt spetsiaalseid arvutiprogramme kirjutamisraskustega õpilaste puhul või lubatakse kasutada arvuteid matemaatikaülesannete lahendamisel jpm.

Hinne „5” – õpilasel on kasutada struktureeritud õppetekst ja jõukohastatud töökorraldused, õpilane valib iseseisvalt kasutamiseks vajalikke abistavaid vahendeid, suudab planeerida oma tegevust, ei vaja pidevat õpetaja juhendamist ning suudab õppeülesande praktiliselt vigadeta täita.

Hinne „4” – õpilasel on kasutada jõukohastatud õppetekst ja töökorraldused, valib vajaliku(d) abistava(d) vahendi(d) valikuks antud näitlike vahendite hulgast, vajab pedagoogi osalust oma õppetöö planeerimisel ning suudab õppeülesande täita väiksemate eksimustega.

Hinne „3” – õpilasel on kasutada jõukohastatud õppetekst ja töökorraldused, vajab pidevat õpetaja juhendamist näitlike vahendite või materjalide valikuks ja lisaselgitusi oma õppetöö (sh kontrolltöö) korraldamiseks, suudab seejuures õppeülesande täita rahuldaval tasemel.